UO‘K 316.77:314.74

GLOBAL MIGRATSIYA SHAROITIDA MADANIYATLARARO MULOQOT VA ETNIK MUNOSABATLAR DINAMIKASI

Xudayarov Ilxomjon Ikromjonovich,
University of Business and Science
Ijtimoiy fanlar kafedrasi o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Maqolada global migratsiyaning madaniyatlararo muloqot va etnik munosabatlar dinamikasiga ta’siri ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilingan. Migratsiya aholining makonda ko‘chishi bilan birga qadriyatlar, ijtimoiy me’yorlar, til, tarixiy xotira va identiklik shakllarining transmilliy muhitda qayta tarkib topishiga olib keladigan murakkab ijtimoiy jarayon sifatida talqin etilgan. Akkulturatsiya, transmilliy ijtimoiy maydon, ijtimoiy masofa va institusional integratsiyaga doir nazariy qarashlar qiyosiy o‘rganilib, madaniyatlararo muloqotning konstruktiv yoki ziddiyatli yo‘nalishini belgilovchi omillar ochib berilgan. Tahlil natijalari huquqiy tenglik, til vositachiligi, o‘zaro madaniy tan olish va fuqarolik ishtirokining uyg‘unligi migrantlar bilan qabul qiluvchi jamiyat o‘rtasida ishonchni mustahkamlashini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *global migratsiya, madaniyatlararo muloqot, etnik munosabatlar, etnomadaniy identiklik, akkulturatsiya, transmilliylik, ijtimoiy masofa, integratsiya, tolerantlik, ijtimoiy hamjihatlik.*

ДИНАМИКА МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА И ЭТНИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ МИГРАЦИИ

Аннотация. *В статье с социально-философской точки зрения проанализировано влияние глобальной миграции на межкультурный диалог и динамику этнических отношений. Миграция рассматривается как сложный социальный процесс, который наряду с пространственным перемещением населения приводит к трансформации ценностей, социальных норм, языка, исторической памяти и форм идентичности в транснациональной среде. На основе сравнительного анализа теоретических подходов к аккультурации, транснациональному социальному пространству, социальной дистанции и институциональной интеграции выявлены факторы, определяющие конструктивную или конфликтную направленность межкультурного диалога. Результаты анализа показывают, что сочетание правового равенства, языкового посредничества, взаимного культурного признания и гражданского участия способствует укреплению доверия между мигрантами и принимающим обществом.*

Ключевые слова: *глобальная миграция, межкультурный диалог, этнические отношения, этнокультурная идентичность, аккультурация, транснационализм, социальная дистанция, интеграция, толерантность, социальная сплочённость.*

THE DYNAMICS OF INTERCULTURAL DIALOGUE AND ETHNIC RELATIONS IN THE CONTEXT OF GLOBAL MIGRATION

Abstract. *The article presents a socio-philosophical analysis of the impact of global migration on intercultural dialogue and the dynamics of ethnic relations. Migration is conceptualized as a complex social process that, alongside the spatial movement of populations, leads to the transformation of values, social norms, language, historical memory, and forms of identity within a transnational environment. A comparative examination of theoretical perspectives on acculturation, transnational social fields, social distance, and institutional integration identifies the factors that shape the constructive or conflictual orientation of intercultural dialogue. The findings indicate that the combined effects of legal equality, linguistic mediation, mutual cultural recognition, and civic participation contribute to strengthening trust between migrants and receiving societies.*

Keywords: *global migration, intercultural dialogue, ethnic relations, ethnocultural identity, acculturation, transnationalism, social distance, integration, tolerance, social cohesion.*

Kirish. XXI asrda migratsiya iqtisodiy almashinuv, mehnat bozori, demografik o‘zgarishlar, ta’lim, axborot kommunikatsiyalari va madaniy ishlab chiqarishni o‘zaro bog‘lovchi global ijtimoiy omilga aylandi. Xalqaro migratsiya tashkiloti ma’lumotiga ko‘ra, 2020-yilda tug‘ilgan mamlakatidan tashqarida yashayotgan

xalqaro migrantlar soni qariyb 281 million kishini, ya’ni jahon aholisining 3,6 foizini tashkil etgan [1]. 2024-yilda uchun ushbu ko‘rsatkich 304 million atrofida qayd etiladi [2]. Migratsiya oqimlarining miqdoriy o‘sishi uning ko‘lamini ifodalasa, jarayonning ijtimoiy mazmuni madaniy chegaralar, o‘zaro tan olish va jamoaviy mansublik shakllarida kechayotgan sifat o‘zgarishlarida namoyon bo‘ladi.

Migrant yangi jamiyatga mehnat salohiyati bilan birga til, urf-odat, diniy tasavvur, oilaviy me’yor, tarixiy xotira va kundalik xulq-atvor andozalarini ham olib kiradi. Qabul qiluvchi muhit ushbu madaniy tajribani huquqiy tartib, mehnat munosabatlari, ta’lim tizimi, ommaviy axborot vositalari va mahalliy jamoalar orqali qabul qiladi, qayta talqin etadi yoki cheklaydi. Shu bois etnik munosabatlar migrant va qabul qiluvchi jamiyatga mansub subyektlarning o‘zaro ta’sirida doimiy ravishda qayta tashkil topadigan dinamik ijtimoiy aloqalar tizimidir.

Mavzuning bugungi kunda dolzarbligi shundaki, global harakatchanlik kuchaygan sharoitda madaniy xilma-xillikni saqlash va umumfuqarolik birligini ta’minlash o‘rtasidagi muvozanatni belgilash zarurati bilan izohlanadi. Farqlarni mutlaqlashtirish etnik guruhlar o‘rtasida ijtimoiy masofa, segregatsiya va raqobatni kuchaytiradi. Umumiylikni assimilyasiya tarzida talqin qilish esa migrantning madaniy huquqlari va qadr-qimmatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Samarali integratsiya madaniy farqlarni teng huquqli muloqot, qonuniy manfaatlar va umumiy fuqarolik mas’uliyati doirasida muvofiqlashtirishni taqozo etadi.

Tadqiqotning maqsadi global migratsiya ta’sirida madaniyatlararo muloqot va etnik munosabatlarning o‘zgarish mexanizmlarini ijtimoiy-falsafiy jihatdan ochib berish hamda barqaror etnomadaniy integratsiyaning kommunikativ-institusional shartlarini asoslashdan iborat. Shu maqsadga muvofiq migratsiya va madaniy transformatsiya o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlandi; akkulturatsiya va transmilliylik nazariyalarining tushuntirish imkoniyatlari qiyoslandi; ijtimoiy masofani kengaytiruvchi xavflar baholandi; konstruktiv muloqotni ta’minlaydigan amaliy tamoyillar shakllantirildi.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda dialektik, tizimli, qiyosiy va germenevtik yondashuvlardan foydalanildi. Dialektik yondashuv migratsiyada birlik va farq, barqarorlik va o‘zgarish, integratsiya va ajralish o‘rtasidagi ziddiyatlarni ochishga xizmat qildi. Tizimli tahlil etnik munosabatlarni huquqiy, iqtisodiy, kommunikativ va aksiologik omillar birligida ko‘rib chiqish imkonini berdi. Qiyosiy usul akkulturatsiya strategiyalarining natijalarini farqlashda, germenevtik tahlil esa migrant va qabul qiluvchi jamiyatning ramz, xotira va mansublikka doir talqinlarini anglashda qo‘llanildi. Manba bazasini migratsiya nazariyasiga oid asarlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va madaniyatlararo muloqotga doir konseptual hujjatlar tashkil etdi.

Adabiyotlar tahlili. Migratsiyaning klassik tadqiqotlarida ko‘chish sabablari, yo‘nalishlari va iqtisodiy natijalari ustuvor o‘rin egallagan. E. Ravenshteynning migratsiya qonunlari aholi harakatining masofa, sanoat markazlari va iqtisodiy imkoniyatlar bilan bog‘liqligini tizimlashtirgan dastlabki nazariy ishlanmalardan biri bo‘ldi [3]. Zamonaviy nazariyada H. de Haas migratsiyani kambag‘allik yoki tashqi bosimning bevosita oqibati doirasida tushuntirish jarayonning ko‘p omilli tabiatini to‘liq qamrab olmasligini ko‘rsatadi. Olim ko‘chishga intilishni insonning imkoniyatlari, resurslari va erkinlik darajasi bilan o‘zaro bog‘liq holda tahlil qilishni taklif etadi [4]. Bu nuqtayi nazar migrantning qaror qabul qiluvchi va o‘z hayotiy strategiyasini shakllantiruvchi ijtimoiy subyekt sifatidagi o‘rnini ochib beradi.

Madaniy moslashuv masalasida J. Berrining akkulturatsiya nazariyasi alohida ahamiyatga ega. Olim kelib chiqish madaniyatini saqlash istagi va qabul qiluvchi jamiyat bilan aloqaga kirishish darajasini ikki mustaqil o‘lchov sifatida ajratib, integratsiya, assimilyasiya, separatsiya va marginallashuv strategiyalarini tavsiflagan [5]. Ushbu tasnifda integratsiya shaxsning o‘z madaniyatini saqlashi va umumiy ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishini uyg‘unlashtiruvchi strategiya sifatida namoyon bo‘ladi. Keyingi tadqiqotlar akkulturatsiya jarayoni ozchilik va ko‘pchilik guruhlar, shuningdek, ijtimoiy institutlarning o‘zaro ta’sirida kechishini hamda barcha ishtirokchilarda muayyan o‘zgarishlarni yuzaga keltirishini ko‘rsatadi [6].

N. Glik Shiller, L. Bash va K. Blan-Santon transmilliylik konsepsiyasi orqali migrantlarning kelib chiqish mamlakati va qabul qiluvchi jamiyat bilan bir vaqtning o‘zida barqaror iqtisodiy, oilaviy, siyosiy hamda ramziy aloqalarni saqlashini asoslagan [7]. Bunday sharoitda identiklik bir necha ijtimoiy maydon kesishuvida shakllanadigan ko‘p qatlamli tuzilma xususiyatini kasb etadi. M. Kastelsning tarmoq jamiyatiga oid g‘oyalari raqamli kommunikatsiyaning madaniy chegaralar o‘tkazuvchanligini oshirish, diaspora aloqalarini mustahkamlash va masofadan turib jamoaviy mansublikni qayta shakllantirish imkoniyatlarini tushuntirishga xizmat qiladi [8].

Tahlil va natijalar. Global migratsiya sharoitida madaniyatlararo muloqot turli madaniy tajribaga ega subyektlarning ma’no, qadriyat va ijtimoiy me’yorlar yuzasidan o‘zaro kelishuv jarayoni sifatida namoyon bo‘ladi. Muloqotning ijtimoiy samarasi tomonlarning bir-birini qadr-qimmatga va mustaqil tafakkurga ega subyekt sifatida tan olishiga bog‘liq. O‘zaro tan olish zaif bo‘lgan muhitda kontaktlar ko‘paygan taqdirda ham nazorat, stereotip va qarama-qarshilik kuchayishi mumkin. Shunday ekan, integratsiya uchun kontaktlar

sonidan ko‘ra ularning huquqiy tenglik, ixtiyoriylik, xavfsizlik va umumiy faoliyat bilan ta’minlangan sifati hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

Madaniyatlararo muloqotning dastlabki qatlami kundalik kommunikatsiyada namoyon bo‘ladi. Mehnat jamoasi, mahalla, ta’lim muassasasi, bozor va xizmat ko‘rsatish sohasi turli etnik guruhlar o‘zaro tajriba almashadigan asosiy ijtimoiy makonlardir. Bu makonlarda til axborot almashish vositasi va ijtimoiy ishonchni shakllantiruvchi kapital vazifasini bajaradi. Qabul qiluvchi jamiyat tilini egallash migrantga huquq va xizmatlardan foydalanish, kasbiy salohiyatini ro‘yobga chiqarish hamda mahalliy munosabatlarda ishtirok etish imkonini beradi. Ona tilining saqlanishi esa shaxsiy xotira, avlodlar davomiyligi va ruhiy barqarorlikni ta’minlaydi. Shuning uchun til siyosati umumiy muloqot tilini puxta o‘zlashtirish va madaniy meros tillarini qo‘llab-quvvatlash o‘rtasidagi mutanosiblikka tayanishi zarur.

Migrant guruhning bayrami, kiyinish uslubi, ovqatlanish an’anasi yoki diniy amaliyoti ommaviy makonda qanday talqin qilinishi etnik munosabatlarning yo‘nalishini belgilaydi. Agar farq xavf manbayi sifatida ko‘rsatilsa, guruhga nisbatan stigma shakllanadi. Agar u jamiyatning madaniy zaxirasi va o‘zaro o‘rganish imkoniyati sifatida baholansa, xilma-xillik ijtimoiy kapitalga aylanadi. UNESCOning madaniy xilma-xillikka oid umumjahon deklaratsiyasi madaniy plyuralizmni demokratik muhit va ijtimoiy hamjihatlik bilan bog‘laydi [9]. Bu me’yoriy yondashuvda madaniy huquqlar umuminsoniy huquqlarga qarshi qo‘yilmaydi, balki ularning ajralmas ifodasi sifatida qaraladi.

Huquqiy maqomning noaniqligi, mehnat bozorida kamsitish, uy-joy segregatsiyasi yoki ta’lim imkoniyatlarining cheklanishi muloqotni nomutanosib kuch munosabatiga aylantiradi. Institusional to‘siqlar mavjud bo‘lsa, migrantdan madaniy moslashuvni talab qilish formal tus oladi, chunki u umumiy hayotda teng ishtirok etish imkoniyatiga ega bo‘lmaydi. A. Ager va A. Streng integratsiyani bandlik, uy-joy, ta’lim, salomatlik, ijtimoiy aloqalar, til, xavfsizlik va huquqlar kabi o‘zaro bog‘liq sohalar orqali baholashni taklif qilgan [10]. Bu yondashuv integratsiyaning faqat madaniy xohishga emas, real institusional imkoniyatlarga ham bog‘liqligini ko‘rsatadi.

Etnik munosabatlar dinamikasida axborot muhiti tobora katta o‘rin tutmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar transmilliy oilaviy aloqalarni saqlash, ona tilidagi madaniy kontentdan foydalanish va o‘zaro yordam tarmoqlarini tashkil etish imkonini beradi. Shu bilan birga, algoritmik saralash odamni faqat o‘z qarashini tasdiqlaydigan axborot doirasida ushlab qolishi, etnik stereotiplar va nafrat tilining tez tarqalishiga sharoit yaratishi mumkin. Natijada jismoniy jihatdan bir hududda yashayotgan guruhlar axborot jihatdan ajralgan makonlarda mavjud bo‘ladi. Bu holatni raqamli segregatsiya deb ifodalash mumkin. Uning oldini olish uchun media savodxonlik, turli tillarda ishonchli axborot va etnik belgilarga asoslangan yolg‘on umumlashmalarni inkor etuvchi jamoat kommunikatsiyasi zarur.

Migratsiya ikkinchi avlod identikligida murakkab ijtimoiy-madaniy natijalarni keltirib chiqaradi. Ota-onaning madaniy xotirasi hamda qabul qiluvchi jamiyatdagi ta’lim va tengdoshlar muhiti ta’sirida ulg‘aygan avlod ko‘pincha gibrid mansublikni shakllantiradi. Gibrid identiklik turli madaniy tajribalarni uyg‘unlashtirish va yangi ma’nolar yaratish salohiyatini ifodalaydi. Oila me’yorlari bilan tashqi muhit talablari keskin to‘qnashganda esa shaxsda mansublik inqirozi yuzaga kelishi mumkin. Bunday vaziyatda ta’lim muassasasi bilim berish bilan birga madaniy vositachilik vazifasini ham bajaradi: u umumiy fuqarolik qadriyatlarini shakllantirishi, o‘quvchining oilaviy va etnik tajribasini hurmat qilishi hamda turli mansubliklar o‘rtasida konstruktiv bog‘lanish o‘rnatishi lozim.

Etnik munosabatlarning ijobiy dinamikasi o‘zaro bog‘liq to‘rt shartga tayanadi. Birinchisi - huquqiy tenglik: shaxsning mehnat, ta’lim, tibbiy xizmat va odil sudlovdan foydalanishi etnik kelib chiqishiga bog‘liq bo‘lmasligi zarur. Ikkinchisi - kommunikativ ochiqlik: til o‘rganish imkoniyatlari, madaniy vositachilar va muloqot maydonlari mavjud bo‘lishi lozim. Uchinchisi - aksiologik tan olish: har bir guruhning madaniy qadr-qimmati e’tirof etilishi, biroq inson huquqlariga zid amaliyotlar madaniy nisbiylik bilan oqlanmasligi kerak. To‘rtinchisi - fuqarolik ishtiroki: migrantlar mahalliy qarorlar, jamoat tashabbuslari va ijtimoiy mas’uliyat jarayonlarida ishtirok etishi lozim. Ushbu shartlardan biri yetishmasa, integratsiya iqtisodiy qo‘shilish, tashqi moslashuv yoki ramziy namoyish darajasida qolib ketadi.

Etnik munosabatlar dinamikasi migratsiya oqimining sur’ati, guruhlar o‘rtasidagi madaniy masofa, migrantlarning huquqiy maqomi va qabul qiluvchi jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy holati kabi omillarning o‘zaro ta’sirida shakllanadi. Ushbu omillar kundalik muloqot, til vositachiligi, ommaviy diskurs, ta’lim, mehnat bozori va mahalliy boshqaruv institutlari orqali ijtimoiy mazmun kasb etadi. Huquqiy kafolatlar hamda ochiq kommunikatsiya muhiti ishonch, o‘zaro tan olish va hamkorlikni kuchaytiradi. Institusional yopiqlik, kamsitish va salbiy axborot muhiti esa ishonchsizlik, stigmatizatsiya va guruhiy ajralishni chuqurlashtiradi. Demak, etnik munosabatlarning muayyan yo‘nalishda rivojlanishi migrantlarning individual qarorlari bilan bir qatorda qabul qiluvchi institutlarning ochiqligi, resurslardan foydalanish imkoniyati va ko‘pchilik guruhning munosabatiga ham bog‘liq.

Madaniyatlararo muloqotni tahlil qilishda uchta metodologik cheklanishga e’tibor qaratish zarur. Barcha muammolarni madaniy farqlar bilan izohlash mehnat ekspluatatsiyasi, huquqiy himoyasizlik va uy-joy muammolarining iqtisodiy hamda institusional sabablarini soyada qoldiradi. Madaniy farqlarni e’tibordan chetda qoldirish esa guruhlarning tili, xotirasi va ramziy ehtiyojlarini to‘liq anglashga to‘sqinlik qiladi. Integratsiya mas’uliyatini faqat migrant zimmasiga yuklash jarayonning o‘zaro xususiyatini zaiflashtiradi. Barqaror integratsiya migrantlar, qabul qiluvchi jamiyat, davlat institutlari va fuqarolik jamiyati subyektlarining teng huquqli ishtiroki hamda o‘zaro mas’uliyati asosida qaror topadi.

O‘zbekiston uchun mazkur mavzu mehnat va qaytish migratsiyasi, xorijdagi vatandoshlar bilan aloqalar hamda ko‘p millatli jamiyat tajribasi nuqtayi nazaridan muhimdir. Millatlararo totuvlikni saqlashda konstitutsiyaviy tenglik, milliy madaniy markazlar, mahalla va ta’lim muassasalarining imkoniyatlarini migrantlarning real ehtiyojlari bilan uyg‘unlashtirish talab etiladi. Qaytib kelgan fuqarolarning xorijda orttirgan kasbiy va madaniy tajribasini ijtimoiy resurs sifatida baholash, ularning farzandlarini ta’lim muhitiga moslashtirish va migratsiyadan ta’sirlangan oilalar bilan manzilli ishlash etnomadaniy barqarorlikni mustahkamlaydi. Umumiy fuqarolik identikligi turli etnik va madaniy mansubliklarni umumiy huquqlar, qadriyatlar va mas’uliyat doirasida birlashtiruvchi asos sifatida rivojlantirilishi lozim.

Tahlil natijalari etnik munosabatlarning yo‘nalishi madaniy farqlarning miqdori bilan to‘g‘ridan-to‘g‘ri belgilanmasligini ko‘rsatdi. Muhim mezon ushbu farqlarning institutlar va ommaviy kommunikatsiyada qanday tartibga solinishidir. Teng huquq, adolatli ishtirok va o‘zaro tan olish sharoitida sezilarli madaniy farqlar ham hamkorlik manbaiga aylanishi mumkin. Kamsitish va institusional yopiqlik muhitida nisbatan kichik farqlar keskin ziddiyat ramziga aylanadi. Shu sababli etnomadaniy xavfsizlik jamiyatning madaniy farqlarni huquq, adolat va ijtimoiy hamjihatlik tamoyillari asosida muvofiqlashtirish qobiliyati bilan baholanishi maqsadga muvofiq.

Muhokama. Akkulturatsiya nazariyasi etnomadaniy integratsiyaning psixologik va ijtimoiy asoslarini tushuntirishda muhim nazariy manba hisoblanadi. Berri tasnifida integratsiya madaniy o‘zlikni saqlash va yangi jamiyat bilan faol munosabat o‘rnatishning uyg‘unligi sifatida ko‘rsatiladi [5]. Biroq ushbu strategiyani tanlash imkoniyatlari migrantlarning huquqiy maqomi, ijtimoiy sinfi, irqiylashtirish tajribasi, jinsi, yoshi va til resurslariga ko‘ra farqlanadi. Integratsiyani faqat individual psixologik afzallik asosida baholash ijtimoiy tengsizliklar va institusional cheklovlarning ta’sirini yetarlicha ochib bermaydi. Shu jihatdan akkulturatsiya tahlili shaxsiy strategiyalarni ijtimoiy tuzilmalar va huquqiy imkoniyatlar bilan o‘zaro bog‘liq holda o‘rganishni talab etadi.

Transmilliylik nazariyasi migrantning kelib chiqish jamiyati bilan saqlayotgan aloqalarini ko‘p makonli ijtimoiy mansublikning ifodasi sifatida tushuntirishga yordam beradi. Pul o‘tkazmalari, masofaviy oilaviy g‘amxo‘rlik, onlayn muloqot va madaniy tadbirlar bir necha makon bilan aloqadorlikni davom ettiradi. Transmilliy aloqalar ochiq fuqarolik ishtiroki, mehnat va ta’lim institutlariga qo‘shilish bilan uyg‘unlashganda integrativ ahamiyat kasb etadi. Ular yopiq axborot muhiti va mahalliy hayotdan uzilish bilan kechganda esa separatsiya xavfini kuchaytiradi. Shu tariqa transmilliylikning ijtimoiy natijasi uning qanday institusional va kommunikativ sharoitda amal qilishiga bog‘liq.

Madaniyatlararo muloqot siyosatining samaradorligini festivallar va ramziy tadbirlar bilan bir qatorda ijtimoiy natijalar asosida baholash zarur. Kamsitish holatlarining kamayishi, ta’lim va mehnatdagi natijalar tafovutining qisqarishi, aralash ijtimoiy tarmoqlarning kengayishi, davlat xizmatlariga ishonch va mahalliy qarorlarda ishtirok darajasi asosiy ko‘rsatkichlar qatoriga kiradi. Bunday mezonlar madaniy xilma-xillikni ijtimoiy adolat, teng imkoniyat va hamkorlik resursi sifatida baholash imkonini beradi.

Xulosa va takliflar. Global migratsiya madaniyatlararo muloqot va etnik munosabatlarning mazmuni, subyektlari hamda amal qilish makonlarini o‘zgartirmoqda. Turli madaniyatlarning bir ijtimoiy makonda uchrashuvi identiklik, xotira, til va fuqarolik mansubligining qayta talqin qilinishiga olib keladi. Mazkur jarayonning hamjihatlik yoki ziddiyat tomon yo‘nalishi huquqiy institutlar, iqtisodiy imkoniyatlar, axborot diskursi va kundalik muloqot sifati bilan belgilanadi. Shuning uchun migratsiyaning etnomadaniy oqibatlarini baholashda shaxsiy moslashuv bilan birga qabul qiluvchi muhitning institusional salohiyati va kommunikatsiya madaniyatini ham hisobga olish zarur.

Etnomadaniy integratsiya assimilyasiyadan farqli ravishda migrantning madaniy o‘zligini saqlash huquqi bilan umumiy ijtimoiy hayotda teng ishtirok etish mas’uliyatini birlashtiradi. Uni ta’minlash uchun: migrantlarning huquqiy xabardorligi va davlat xizmatlaridan teng foydalanishini kuchaytirish; qabul qiluvchi jamiyat tilini o‘rganish dasturlarini ona tili va madaniy merosni qo‘llab-quvvatlash bilan uyg‘unlashtirish; maktab, mahalla va mehnat jamoalarida barqaror muloqot maydonlarini tashkil etish; ommaviy axborot vositalarida etnik stereotiplarga qarshi kasbiy standartlarni qo‘llash; qaytish migratsiyasi ishtirokchilari va ularning oilalari uchun reintegratsiya xizmatlarini rivojlantirish maqsadga muvofiq.

Nazariy jihatdan, etnik munosabatlar dinamikasini baholashda madaniy masofa bilan bir qatorda farqlarni boshqarishning adolatliligi asosiy mezon bo‘lishi lozim. Amaliy jihatdan migratsiya siyosati ijtimoiy himoya, ta’lim, mehnat, axborot va mahalliy boshqaruv choralarini o‘zaro muvofiqlashtirilgan tizimga birlashtirishi zarur. Ana shunday sharoitda madaniyatlararo muloqot jamiyatning kundalik institusional amaliyotiga aylanib, ijtimoiy ishonch va fuqarolik hamjihatligini mustahkamlaydi.

ADABIYOTLAR:

1. McAuliffe M., Oucho L. A. (eds.). World Migration Report 2024. Geneva: International Organization for Migration, 2024.

2. International Organization for Migration. World Migration Report 2026: Interactive Report. International migrants: numbers and trends. URL: https://worldmigrationreport.iom.int/ (murojaat sanasi: 09.09.2026).

3. Ravenstein E. G. The Laws of Migration // Journal of the Statistical Society of London. 1885. Vol. 48, No. 2. P. 167–235.

4. de Haas H. A Theory of Migration: The Aspirations-Capabilities Framework // Comparative Migration Studies. 2021. Vol. 9. Article 8. DOI: 10.1186/s40878-020-00210-4.

5. Berry J. W. Acculturation: Living Successfully in Two Cultures // International Journal of Intercultural Relations. 2005. Vol. 29, No. 6. P. 697–712. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2005.07.013.

6. Kunst J. R., Lefringhausen K., Sam D. L. The Missing Side of Acculturation: How Majority-Group Members Relate to Immigrant and Minority-Group Cultures // Current Directions in Psychological Science. 2021. Vol. 30, No. 6. P. 485–494. DOI: 10.1177/09637214211040771.

7. Glick Schiller N., Basch L., Blanc-Szanton C. Transnationalism: A New Analytic Framework for Understanding Migration // Annals of the New York Academy of Sciences. 1992. Vol. 645. P. 1–24.

8. Castells M. The Rise of the Network Society. 2nd ed. Chichester: Wiley-Blackwell, 2010.

9. UNESCO. Universal Declaration on Cultural Diversity. Paris: UNESCO, 2001.

10. Ager A., Strang A. Understanding Integration: A Conceptual Framework // Journal of Refugee Studies. 2008. Vol. 21, No. 2. P. 166–191. DOI: 10.1093/jrs/fen016.

11. Sam D. L., Berry J. W. (eds.). The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

12. Vertovec S. Transnationalism. London: Routledge, 2009.

13. Council of Europe. White Paper on Intercultural Dialogue: Living Together as Equals in Dignity. Strasbourg: Council of Europe, 2008.

14. United Nations. Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration. New York: United Nations, 2018.

15. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock. New York: UNDP, 2024.